

Hoofdstuk 8.0 – Zevende episode; Terug aan boord van de Evertsen

Inleiding:

De opstand op het eiland Saparoea had een diepe indruk gemaakt in Nederland en is door vele historici beschreven en geanalyseerd. Vooral de boeken door de auteur Hans Straver zijn bijzonder interessant om hierover te lezen en geeft men een goed idee wat zich daar allemaal afspeelde. Het is echter niet de bedoeling hier om er weer een nieuwe versie over deze toestand te schrijven, doch alleen Willem Veermans belevenissen te vermelden zoals als hij het heeft gezien en heeft meegemaakt. Voor geïnteresseerden is er een lijst van boeken en artikelen gegeven aan het eind van dit hoofdstuk.

8.1 De Straf expeditie naar het eiland Saparoea

Vervolg van Eigen Journaal; *Op heeden Donderdag Den 2^e October 1817 kwam ik op de Evertsen weder aan boord, nog belast blijvenden om de Specerijen van de Willerbij bij nader orders te lossen, gaf ik Z:E Den Schout bij Nagt kennis dat dien bodem zwaar lek was, en kreeg order mijn detachement op dezelve te laten. Den veranderingen welken op de Evertsen gedurende mijn absentien plaats gehad hebben sedert 23 meij, hebben mij bewogen het voorgevallene in die tijd uijt het kladjournaal van de Evertsen te Copieeren ten einde een aan één verbonde Journaal te behouden. (Zie Hoofdstuk 7.2)*

De Evertsen had op de 2e oktober 1817 alweer vijf maanden voor anker gelegen in de baai van Ambon. In die tussen tijd was het schip volgens de Commandant Kltz Ver Huell veranderd van oorlogschip tot een ware “ark van Noah”. Om de bemanning wat afleiding te geven liet hij hun toe om dieren aan boord te halen. Op die manier kwamen er apen, papagaaien, honden en allerlei andere dieren aan boord. Vooral de apen waren in trek want die konden allerlei kunstjes performen volgens Ver Huell*). Ondanks al dit vermaak werd er toch veel aandacht aan het exerceren met de kanons en handgeweren besteed, want men besepte goed dat het vroeger of later op vechten aan kwam.

Op vrijdag de 3^e Oktober werd de Ltz H. Anemaat met gewapende sloep met detachement soldaten op wacht voor de post te Larike (plaatsje op ZO punt van Hitoe, zie kaart Fig. 6.10.12) gezonden, tezamen met een gewapende sloep van de Nassau.

Een koloniale schoener die ook op de rede lag, onder bevel van Kltz Jacobsen kreeg 4 donderbussen en 24 handgeweren met de nodige ammunitie uitgereikt van de Evertsen.

Donderbus of te wel spreidgeweer

Deze kleinere schepen konden vanwege hun mindere diepgang meer baaien in varen en dichter bij de kust komen dan de zware linesschepen, en konden dus effectiever optreden, maar liepen ook meer gevaar omdat ze ook binnen het schietbereik van de rebellen kwamen.

De sloepen die naar Larike gestuurd waren kwamen terug op de 4^e oktober. Diezelfde dag ontving de Evertsen een Engelse brandspuit met toebehoren van de Prins Frederick. Dit schip dat enige tijd in Engeland vertoefde om de troepen van de gestrande Z.M. Braband op te halen in 1816, had zich kennelijk voorzien van de laatste technische snufjes van de Engelsen. Enige van deze zoals een “Engelse “brandspuit” en twee water filterreer

machines werden overgebracht op de Evertsen. Het is interessant om te vernemen dat er toch in die tijd water verzuiverings apparatuur bestond. Water drinkbaar houden was altijd een groot probleem, omdat het tamelijk snel bedierf in houten vaten, en kon daardoor allerlei dodelijke ziekten veroorzaken.

De brik Anna met Kapt. Boll was druk in de weer voorraden te vervoeren tussen de eilanden en op vertrok 5 oktober met mooi weer met een temperatuur van 81°F (29°C) graden, naar Saparoea.

“Het Engels korvet de Zwaluw” met Kapt. Wilson kwam terug uit Ternate die dag aan boord hebbende de Commissaris Engelhardt en de Heer Middelkoop, “van hunne charges gesuspendeerd “volgens het journaal. Deze heren waren ontslagen door de Z:E Buijskes, welke het bestuur aanvaarde, en het residentschap over Ambon aan de heer Neijs overdroeg. Deze bestuursverandering werd door aangeplakte publicaties overal bekend gemaakt. De rede hiervoor was dat zij verantwoordelijk werden gehouden voor de opstand, vanwege hun straffe manier van optreden na de gezagsoverdracht en de oude VOC-methoden, zoals uitbuiting en afpersing, weer wilden toepassen, en weinig tact gebruikte in het onderhandelen met de ontevreden bewoners die alweer een tijdje het meer soepele bewind van de Engelsen hadden getolereerd en er niets voor voelden om weer onderdrukt te worden volgens het oude systeem. (Ref. Noldus, Straver)

6^e oktober 1817, De admiraal roeiers kregen ieder 10 pakjes scherpe patronen uitgereikt voor hun handgeweren, voor het geval ze werden aangevallen door een vijandelijke orembaai. Die dag kwam er een koopvaardij schoener onder Hollandse vlag binnen genaamd de Wilhelmina uit Soerabaja onder bevel van Kapt. Koffen.

Deze bracht het nieuws dat andere koloniale vaartuigen die verwacht werden, naar Java teruggekeerd waren “kunnende geen zee bouwen”. Dit betekende dat vanwege de nadelige windrichtingen en stromingen zij niet in staat waren geweest om de oost te bezeilen.

7^e oktober, de matroos Dirk Gootjes overleden in het hospitaal

8^e oktober. De Ltz's Anemaat, Veerman en Opperstuurman Hoesman gingen op de AM naar de Willerby om daar de pompen te inspecteren.

Zij concludeerde dat het schip elk uur 8 dm (20 cm) water maakte, dus bijna een 1 meter per wacht. De SBN wilde natuurlijk zorgen toen er rapport werd gemaakt van deze serieuze lekkage dat de lading gespaart bleef, en dat dit schip bruikbaar was voor toekomstige ladingen. Verder wordt er vermeld dat de Evertsen 12 levende zwijnen ontving van de Zwaluw.

Hierna werden er voorbereidselen gemaakt om het schip gereed te maken voor vertrek naar Saparoea.

Omdat de lekkage van de Willerby zo serieus was bepaalde de SBN om dit schip te ontladen en de vracht over te brengen naar de Prins F. Deze taak werd verricht door 20 man van de Evertsen die er een hele dag over deden.

Op de 10e werden er van het fort (Victoria) 20 snaphanen*), 60 (vuur)stenen en 60 bos patronen ontvangen, en van de werf (er was dus een werf in Amboina) een gemoeten**) kabel à 10 duim en nog een 9 duims kabels ontvangen, beide 125 vadem lang (ongeveer 229 meter), 50 pond platlood en 95 pond spijkers (misschien om later als Schroot schot te gebruiken).

*) Een snaphaan was een musketgeweer dat afging wanneer de haan tegen een vuursteen sloeg en een vonk veroorzaakte in een pan dat via het zundgat het kruit deed ontbranden.

**) Een gemoeten kabel is een bekleedde kabel.

De 11^e oktober was een bijzondere dag;

Saterdag den 11den,

Thermometer 80° (27° C), De wind OZO tot NO en Oost, labber koelte, wolkende lugt, regen. Haalde water, den matroos Meijer uit het hospitaal en de matroos Prins ziek van de Willerbij terug aan boord, klaarde touw, Exerseerde met hand geweeren. Heede ariveerden hier 19 Cora Cora's van Ternate met gewapende Alfoereezen, op elk deezen was 60 man, gezonden van de Koning van Ternate om het Nederlandsch gouvernement bij te staan tegen de rebellen dezer Eijlanden. Deeze Cora Coara's waren allen met een Nederlandsche en met verschijdene ternataansche en andere inlandsche vlaggen versiert, en kwamen in twee linies de Baaij in roeijen onder inlands muziek en gezang op maat. *) (zie figuur 8.1.1)

Figuur 8.1.1 tekening gemaakt door Q.M.R. Ver Huell van de binnenkomst der Cora-Cora's op 11 Oktober 1817 in de baai van Ambon (met dank aan het Museum Moderne Kunsten Arnhem)

*) Ver Huell beschrijft dit evenement in zijn boek als 18 Cora-Cora's komende uit Ternate en Tidore. De Ternatanen stonden onder bevel van prins O-Tousan, en de Tidorezen onder Kimelaha Doekimi. Deze hulp troepen werden met een driewerf Hoozee begroet door de scheepsbemanningen, aldus zijn beschrijving.

Een paar zieke matrozen, Mondorf en Prins, werden naar het hospitaal gezonden op de 12^e, de matrozen Blesgraaf, F. Kats, en Boorsma kwamen terug aan boord van de Evertsen, hun taak hebbende verricht op de Willerbij. De gehele lading was nu overgebracht op de Prins F. De Brik Anna kwam die dag terug uit Saparoea. Maandag 13 Oktober 1817, De ex-sultan van Djokjakarta die met zijn gevolg gevangen zat a/b Evertsen werd naar de wal getransporteerd om verder in het fort te verblijven. Die man was niet erg blij met zijn predicament. Ver Huell schrijft hierover in zijn boek (ref.).

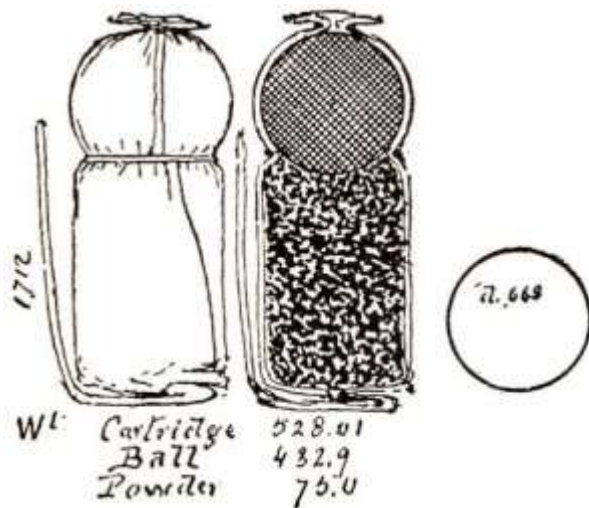
Veerman rapporteerde aan SBN Buijskes dat het overladen voltooid was conform de orders, en de Ltz1 Kicherie van de Prins F rapporteerde gelijker tijd dat alle specerijen in goede orde waren overgenomen.

Hierbij was Veermans Commissie voltooid en als beloning kreeg hij een extra toelage van een Spaansche mat*) per dag voor de periode van 23 mei tot 2 oktober. (Een tijdsduur van 132 dagen, met een waarde van ongeveer Fl.3.0 per dag, dus Fl 396.-)

*) Een Spaanse mat was een Spaanse zilveren munt van 8 Realen. Deze munt werd lang geaccepteerd als een internationaal betaalmiddel. In die tijd had het een waarde van ongeveer 3 gulden. (Ref. nl.Wikipedia.org)

Meerdere wapens en ammunitie werden van de wal ontvangen, 3000 # grof kruit, 3000 scherpe geweer patronen*), 20 geweren, 120 vuurstenen, 25 Schroevendraaiers en 40 lege kruitvaten en 40 paar schoenen, deze werden verdeeld over 40 matrozen die een landingsdivisie vormden.

*) De geweerpatronen van de tijd waren niet van koperen hulzen gemaakt maar van rollen papier gevuld met buskruit en een kogel die makkelijk van voren in de loop geladen kon worden zonder dat men apart een hoeveelheid kruit most afmeten en een kogel in de loop te doen. Zie figuur 8.1.

Figuur 8.1.2 Schets van "scherpe geweer" patronen uit die tijd

Bij zonsopgang op "Dingsdag den 14den", debarkeerde de Ltz2 H.P.N. 't Hooft met dit detachement van 40 man gewapend met handgeweren.

Ook de Nassau en de Prins F. leverde een detachement ieder, en allen verzamelde op het plein achter het Fort Victoria om door de SBN geïnspecteerd te worden.

Om 11.00 uur kwamen ze weer aan boord.

Doch bij het aan boord klauteren vond er een ongeluk plaats:

Door het op het dek valle van een deezer geladen geweren het welke afging, trof den opperschipper deszelfs kogel in en door het scheenbeen, welke in de kuil wandelde.

Met andere woorden het geweer dat per ongeluk afging trof de opperschipper die voorbij wandelde in de kuil.

De Schaloup (sloep) en labberlot werden ieder bewapend met twee donderbussen*) om voor deze expeditie te dienen. Het detachement ontving voor 7 dagen victualiën, en van de Prins Frederick ontvingen ze ook nog 80 pond beschuit, 48 # gezoute vlees en 72# spek.

*) Dit waren een soort musketten met een veel wijdere loop die alleen geschikt waren om alleen "schroot" te schieten.

Figuur 8.1.3 Voorbeeld van een donderbus gemonteerd op een sloep zoals beschreven in het journaal.

Ltz 't Hoofft vertrok op de 15^e oktober naar Hila (plaatsje aan de noordkust van Ambon, zie kaart 6.10.12) met zijn detachement vergezeld van de twee andere sloepen en verscheidene Kora Kora's waarop zich ook troepen bevonden. Deze expeditie stond onder bevel van de majoor Meijer. Het doel was om de "mijtelingen" op de noordkust te "beteugelen en tot hun plicht te brengen".

De oppertimmerman A Knoester van de Prins F. werd in arrest aan boord van de Evertsen gebracht. Er geen rede wordt hiervoor opgegeven.

Op de 16e oktober werd er een vendutie werd gehouden van de goederen van wijlen Ltz Munter. Deze goederen hadden fl. 347.- en 720 ropijen (roepiahs) opgebracht.

Zoals eerder vermeld deze opbrengst werd na thuiskomst in Nederland aan de nazaten gegeven.

Op 18 oktober, werd er van de wal uit het magazijn 2000# droge vis, 12 # peper, 750# suiker, 600 # koffie, en een legger kokosolie ontvangen.

De expeditie kwam op de 19^e terug, hebbende de rust hersteld te Larike en Hila alwaar zij de gehele achter wal van het eiland van rebellen gezuiverd hadden. Ze brachten twee der voornaamste muitelingen met zich mee. Verscheidene rebellen waren gedood en 3 man van de expeditie waren gewond geraakt.

In voorbereiding voor vertrek leverde het magazijn nog eens 2 ton leer (?? Dat is heel veel, voor de pompen, tuigage en misschien ook voor schoenen), 8 gemoeten trossen, en 30 steng zeilgaren. Van de prins F. die niet meeging naar Saparoea ontvingen ze 630# spek, 2000 # vlees en 1000 # vis. Voor de legertroepen werden er 2 metalen veldstukken aan boord gebracht à 3 # (kogel ongeveer zo groot als een tennisbal, 2 ½ duim) en 1 Houwitser à 6 duim (boor diameter), met caissons en 4 kisten scherpe kardoezen en een kist treksele(?). (hier kunnen wij nog niets van brouwen) Voor de Maria R, die nog bij Saparoea lag, namen ze 2000 geweerpatronen, 18 boek patronenpapier, 50 Schroot bossen van 12# en een mand met spijkers van 50# mee. (Ook om waarschijnlijk af te schieten als schroot)

Figuur 8.1.4 Voorbeeld van een Houwitser uit die tijd

Op de 21ste oktober, ontvingen ze 20 kardoezen en 20 schroot bossen voor de Houwitser, verder nog 1 rol zeildoek, 1 rol prezenningdoek, 60 ellen linnen, 9 vadem brandhout, 6000# rijst, 5 vaten meel, en voor de Maria R. 2 vaten meel en voor het fort Duurstede 2 vaten meel.

Dit alles toont aan hoe belangrijk de bevoorrading was voor de wal installaties en de schepen. Dit werd goed bijgehouden door de "Victualie Meesters", tegenwoordig noemt men dat Officieren van Administratie.

De brik Anna vertrok met specerijen met aan boord de Commissaris Engelhardt met vrouw en bediende die terug naar Java gestuurd waren. Een brik genaamd "Lassem" onder Hollandse vlag kwam aan diezelfde dag met meer voorraden. Aan het eind van de dag kreeg de bemanning een extra borrel voor de inspanningen. De matroos Zwars kwam terug van Hospitaal.

De gevangenen koning van Gelolo (Halmaheira) Prins Ibrahim, die al sinds 16 mei gevangen zat aan boord, werd naar de Prins Frederik overgebracht op de 22e oktober omdat dat De Prins F. niet meeging op de expeditie naar Saparoea. Deze man had overhoopgelegd met de Britten en was door hen gevangengenomen, en daarna aan de Nederlanders overhandigd. (Ver Huell, p 148, Herinneringen)

De Willerby vertrok ook terug naar Java. De lekken waren waarschijnlijk enigszins hersteld maar het schip werd niet meer ingehuurd door het gouvernement. Een scheepsjongen van de Prins F. kwam aan boord om overgeplaatst te worden op de Maria R. Er bestond kennelijk goed verbindings verkeer via prauwen tussen Saparoea en Amboina, want de behoeften van de schepen werden duidelijk geadresseerd. Ook werden er 6 levende ossen aan boord genomen, twee voor de Maria R. en 2 voor het fort Duurstede. De matrozen Timmermans en Van der Ham kwamen terug aan boord op de 23ste oktober. Verder kwamen er steeds meer munities van de wal, nl. 12 granaten en 12 brandkogels en een kistje kardoezen voor de Houwitser, ook 2 Ambonezen soldaten kwamen aan boord bestemd voor Saparoea. De matroos H.C. Scheffert deserteerde.

Het schip werd eindelijk zeilklaar gemaakt voor vertrek. Veerman vermeld dat de "Buxschieters" bezig werden gehouden met het maken van proppen**)

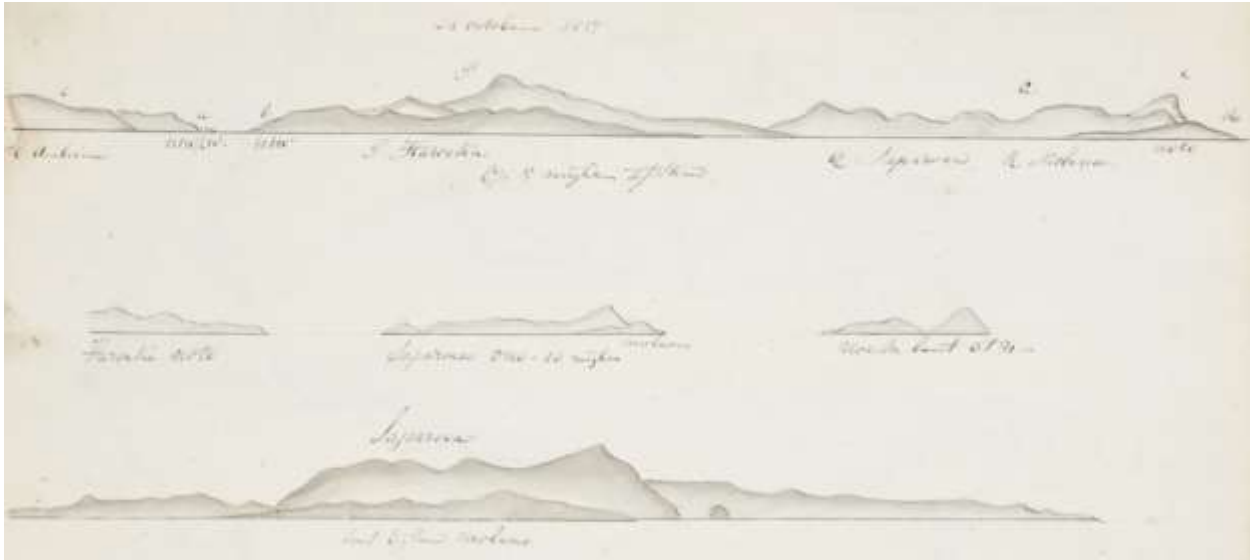
*) vermoedelijke proppen van zeildoek gevuld met oud touwwerk voor het in brandschieten

De kabels werden om 1 uur 'smiddags losgegooid en het anker gelicht en met een flauwe koelte uit het ZZO zeilde het schip de baai uit, tegen 4 uur smiddags werden Noesa Niwa en Alang gepeild, ze voeren dus in het midden van de baai uitmonding (Zie kaart 6.10.7). Aan het eind van de dag kreeg de equipage weer een extra borrel. Dus na 6 maanden voor anker gelegen te hebben vertrok het schip weer naar zee. Bij zonsopgang op de 24ste oktober werd Noesa Laut NOtO gepeild op 20nm (nautische mijl of zeemijl) afstand waarna het schip wende om de ZW.

De Opperschipper S. Freburg die per ongeluk in zijn been was geschoten overleed aan zijn verwondingen. Zonder antibiotica kreeg hij waarschijnlijk snel een infectie in dat

klimaat. Die man moet enorm geleden hebben die laatste tien dagen sinds het ongeluk. Er werd een kist voor zijn lichaam gemaakt, en gedurende de PV werd het lijk “overboord gezet” zoals men dat toen uitdrukte.

De positie op de noen werd bepaald op 3°50' ZB ongeveer 18 nm ten zuiden van Amboina en Haroeko, en ongeveer 20nm van de oosthoek van Saparoea. Figuur 8.1.5 illustreert de peilingen en uitzichten van af het schip op de 24ste oktober.

Figuur 8.1.5 Schetsen van de Molukse eilanden vanuit zee gezien gemaakt door Veerman

25 oktober 1817, de wind blies OtZ met een br/zls koelte, tegen 12.00 uur werd de koers verlegd om de ONO, en ten 02.30 om de Zuid, de westhoek van Haroeko was ten NW op een afstand van ongeveer 6nm. Bij de PV werd de baai van Saparoea in gezeild alwaar de Maria R ten anker lag. Er werd een kanonschot afgevuurd bij de binnenkomst, en met behulp van eigen sloepen en die van de Maria werd de Evertsen naar haar ankerplaats “geboegseerd” (gesleept), en pas om 10.00 uur 's avonds werd op 9 vadem zandgrond met koraal steen de haak erin gegooid.

Fig. 8.1.6 Gezicht op Fort Duurstede gezien van uit de baai in de VOC-tijd. Honimoo was een oudere naam voor Saparoea.

Figuur 8.1.7 Kaart van de baai van Saparoea door Veerman getekend. Het strand links geeft aan waar de Beetjes expeditie was geland. De Evertsen ligt links beneden het fort en de Maria R. rechtsonder. De dieptes zijn in Vademen en de afstanden in Roeden aangegeven.

8.2 Gevechten op het eiland Saparoea

De volgende dag, de 26ste oktober, in de middag, werd er een scherp schot van 36 pond op het bos afgevuurd waar enige opstandelingen werden waargenomen als waarschuwing. Toen ter tijd was alleen het Fort Duurstede heroverd door de Nederlanders met de Maria Rijgersbergen. De omgeving om het fort was nog steeds in handen van de rebellen. De 36 pponder was het zwaarste kaliber kanon op de Evertsen, dus dat zal wel indruk gemaakt hebben op de rebellen. 's Nachts vond er weerlicht en donder plaats.

Op 27e Oktober, werden er drie varkens, geslacht en kreeg de bemanning weer een extra borrel. Er werden nog een paar scherpe schoten op het bos afgevuurd met de 24 pponder en 36 pponder om de rebellen weg te houden van het fort.

Dingsdag*) de 28ste oktober, De positie was als volgt, de peiling van de vlaggenstok was N1/4 O en de zuidhoek der baai, Tanjong Papero ZZO ¼ O (Zie kaart) en de Zuidhoek van Noesa Laut ZZO. Een grotere kaart van het eiland is gegeven in Figuur 8.2.1.

*) Veerman speldt "dinsdag" altijd als "Dingsdag"

Figuur 8.2.1 Gedetailleerde kaart van het eiland Saparoea

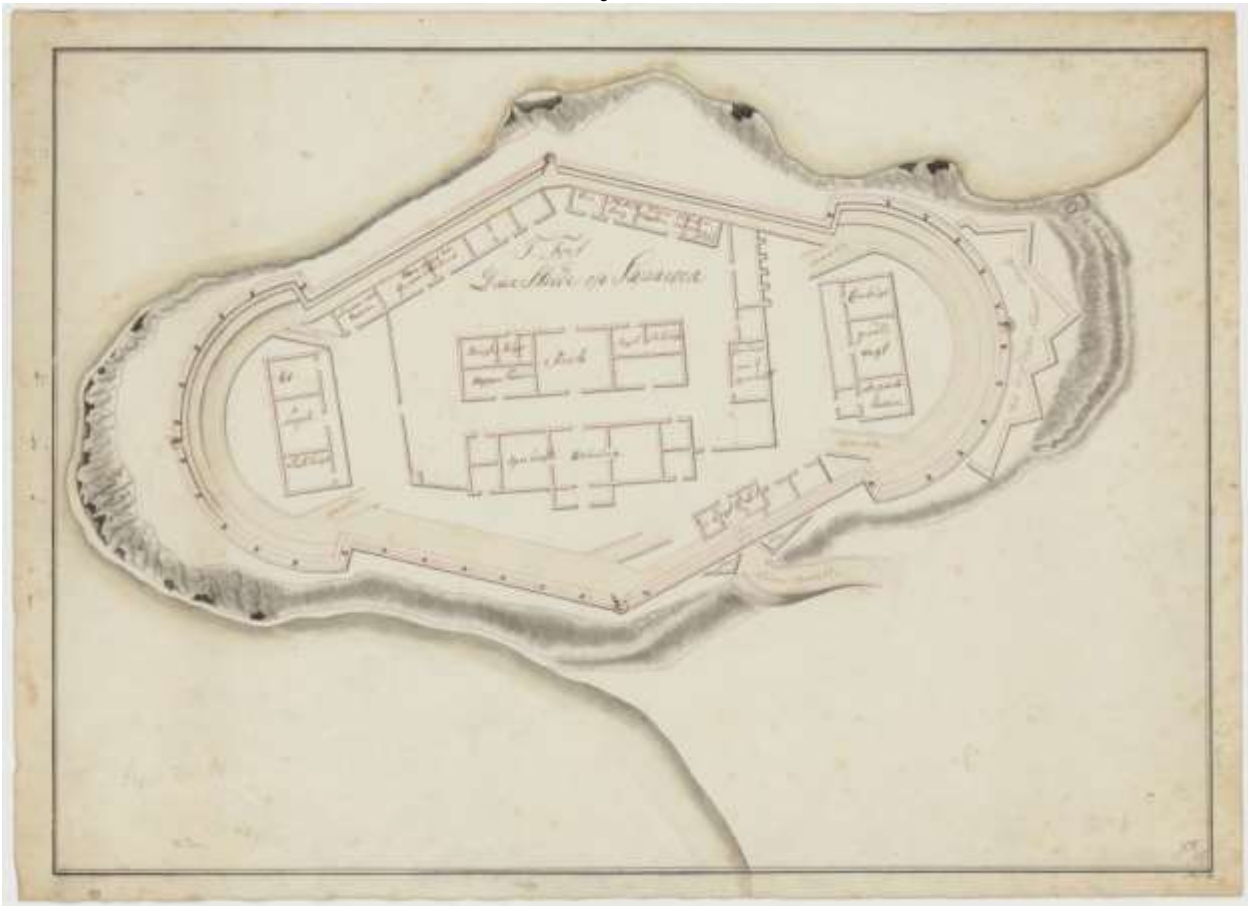
Omstreeks 15.30 uur poogde een groot aantal rebellen het fort aan te vallen. Dit was natuurlijk geen goed tijdstip nu er net een groot, zwaar bewapend, linienschip was aangekomen. De batterij van de Evertsen vuurde hierop in, en zowel de Maria R en het fort opende het vuur. Door dit sterke vuur, dat tot 16.15 uur doorging, deinsde de rebellen terug en verdwenen weer in de bossen. De Evertsen had in totaal 4 schoten met de 36 ponders afgevuurd, 18 met de 24 ponders en 12 met de 12 ponders*). Later werden 2 x 12 ponders in de spiegel poorten geplaatst om ook van achteren te kunnen vuren. 's Avonds was er weer weerlicht, maar verder was alles rustig.

*) De afmetingen van deze kanonskogels waren als volgt; 36 pponder - 16cmø, 24 pponder -14cmø, 12 pponder – 11cmø.

Woensdag de 29ste, De wind west, wnw tot zijden, variabel, lugten de zeilen. De smits aan boord gewerkt voor het fregat Maria. Onegale br/zls koelte, in de AM regen, 's avonds weerligt, ten 11" 30' praaijde den Kapt. Der infanterien Lisnet, welke in het fort Commandeerde dat de rebellen in de negerij Tiaw waren, werwaards wij zeven kogels a 24 # expedieerden waardoor vele kokosbomen vielen*), volgens zien van de genen welke in het fort waren, had ons eerste schot eenige rebellen getroffen, het fort vuurde insgelijks, bragten 2 kanons à 24 # in de onderste boegpoorten. De Adelborst Musquetier met 7 matrozen en 5 mariniers gewapend na de wal om in het fort dienst te presteeren. Twee kruis orembaaijs van Amboina gearriveerd, zonden de Maria 2 halve leggers water en een emmer teer, zonden wekelijkse rapporten, leende een Visdreg van de Maria, zijnde de parelijn van ons ligt werpanker gebroken. De Kapt Groot van de Maria Rijgersbergen vertrok in de EW met gemelde Orangbaaijs

naar Haroeko om aldaar het plan te zien bij Z:E Den Schout bij Nacht omtrent het atakeeren der rebellen.

Vernamen dat de Major Meijer het bevel der troepen zoude hebben, en dat deze zig reeds te Haroeko bevonden, benevens 23 Cora Cora's van Ternate en Tidor met Alfoersche vrienden.

Figuur 8.2.2 Plattegrond van het Fort Duurstede. Men ziet duidelijk dat het door water was omringd.

Donderdag 30ste oktober

Plaatste het volk allen in de kuil bij de batterij. Vuurde 3 schoten bewesten het fort. De matrozen Koes, Severe en Verhoeven terug aan boord. (de redenen worden niet vermeld??)

Vrijdag den 31ste, Omdat de kabel van het lichte werpanker eerder was gebroken moest dat weer worden opgevist met de sloep met behulp van de geleende "visdreg" van de Maria. Deze taak werd succesvol voltooid en dit anker werd nu voorzien van een nieuw "gemoeten" touw en werd opnieuw uitgezet doch verzwaard met 200# schuitjes (gietijzeren staafjes). Die dag kwam de artillerist Verleij van het fort aan boord om de matrozen met de veldstukken te drillen.

Tegen de avond op de EW kwam er een jonge man van ongeveer 16 jaren oud zwemmende aan boord. Zijn naam was "Kamies" en was uit Tidore afkomstig. Hij vertelde dat hij door de Cerammers was verkocht als slaaf aan een Sparoeaan genaamd Salomon (zijn achternaam was waarschijnlijk Pattiwael) van de negorij Patoearij.

Hij was gevlucht vertelde hij omdat hij zwaar mishandeld was door zijn meester. Veerman beschrijft dat dat duidelijk te zien was aan zijn "Doorzwiepte rug". Hij werd verder aan boord gehouden. Volgens de beschrijving van VerHeull (p211) was het deze jongen die vertelde dat één kind van de resident van den Berg nog leefde en op het eiland was.

(Cdt. Ver Huell dacht dat dit een soort onderhandelings poging was en vertrouwde het zaakje niet helemaal. (P. 211 van zijn boek; "Herinneringen").

De volgende dagen werden besteed aan voorbereidselen te maken voor een landingsexpeditie.

- 1 november, exerceerde met de veldstukken en handgeweren op dek. De lichte wapens werden verdeeld onder het volk (equipage). Het was duidelijk dat de matrozen ook deel zouden nemen aan de landingsexpeditie. Er werden weer wat schoten afgelost op de rebellen met de 24 ponders om ze te verontrusten zoals men dat noemde.
- 2 november, Z.M. Nassau kwam de baai in varen, er waren nu drie zwaarbewapende schepen aanwezig. De Kapt. Groot kwam weer terug uit Haroeko nadat hij daar een vergadering met de SBN had bijgewoond om de strategie te bespreken.
- 3 november. Een flankeur kwam aan boord om de matrozen te leren met geweren om te gaan en te drillen. Er werden weer twee schoten gelost op de rebellen aan wal.
- 4 november. Het Koloniale korvet "Zwaluw" nu onder bevel van 1^e Ltz Knossius kwam aan uit Ambon. Kapitein Wilson was waarschijnlijk al vertrokken naar Bengalen. De Zwaluw bracht verscheidene bemanningsleden van de Evertsen terug. Dit waren, De Korporaal Van Eck, wat heel verbazend is want dit was dezelfde man die bij Boeloekoembo overboord gesprongen was en later deserteerde op Ambon. Hij was kennelijk weer in goed gratie gekomen. De andere waren de mariniers Bouman en Pieterse en de matrozen Van der Wijden, Van der Sluis, Noorlander, D. Meene en Stoutevoet.

Om 08.45 uur werd er aan boord een sterke trilling gevoeld door het schip dat een aardbeving bleek te zijn die aan wal vrij sterk was. Verder werd er druk geëxerceerd met de kanons en geweren,

- 5 november, De twee veldstukken en de houwitser werden met al hun toebehoren naar het fregat overgebracht en de artillerist ging weer terug naar het fort. De Hollandse(grote) sloep van de Evertsen, gewapend met 15 man werd overgebracht naar de Maria en de labberlot naar de Nassau. De Ltz 't Hooft werd met zijn 32 gewapende matrozen naar het fort gestuurd. De Zwaluw werd voorzien van victualiën voor de 13 Europeanen daar aan boord. Of de Engelse bemanning op het schip gebleven was is niet duidelijk.
- 6 november, 1817, 's ochtends heel vroeg om 03.00 zeilde de Maria R., de Zwaluw, twee Kruis Orang baais en een Cora Cora de baai uit. Hun doel wordt niet gemeld, maar was een landings plaats om de rebellen aan te vallen. Er werden 5 schoten van 12 pond afgelost door de Evertsen om de rebellen aan wal op afstand te houden. Aan het fort werden in lening 2 kistjes, 12 kruithoorns met priemen en een kardoeskoker met geweerpatronen gegeven. Omstreeks 08.30 uur werd er weer een schot afgevuurd, deze keer met de 24 ponder. Nu het lichter was geworden werd er rook gezien in het N ½ W. Dit betekende dat de Maria R de kust bij Porto en Haria aan het bombarderen was en dat ergens huizen in brand waren gevlogen.

De Evertsen vuurde een vuurpijl af, en het fort twee. Dit werd beantwoord door de Maria R., een signaal, volgens Ver Huell's verslag dat alles goed ging. Er was weer wat gedonder met het lichte werp anker, dat moest worden verplaatst, en voorzien van een nieuw gemoeten touw. Het zeeman 's werk ging moest natuurlijk doorgaan ondanks de vijandelijke omstandigheden.

- 7 november, De wind ZO tot Zuid en stil tot br/zls koelte, ligt bewolkte lucht. De gewapende sloepen kruisten langs de wal om de rebellen het vissen te beletten. Het afsnijden van voedsel was een onderdeel van het plan om ze te onderwerpen. Af en toe werd er een kanonschot afgevuurd om de rebellen van het strand weg te houden. Boven in de masten, van uit het Bramezelshoofd, kon men de Zwaluw waarnemen die met twee prauwen onder Noesa Laut kruiste, en ook de masttoppen van de Maria R. waren te zien,

die nu voor Porto en Haria lag ten einde de landing van de majoor Meijer met de troepen te dekken. Ondertussen werd er aan boord van de Evertsen druk geëxerceerd met de handgeweren. Bij zonsondergang werden er 4 brandkogels*) op de negorij Tiauw (ook wel Tiouw) afgevuurd. (Zie kaart Figuur 8.1.)

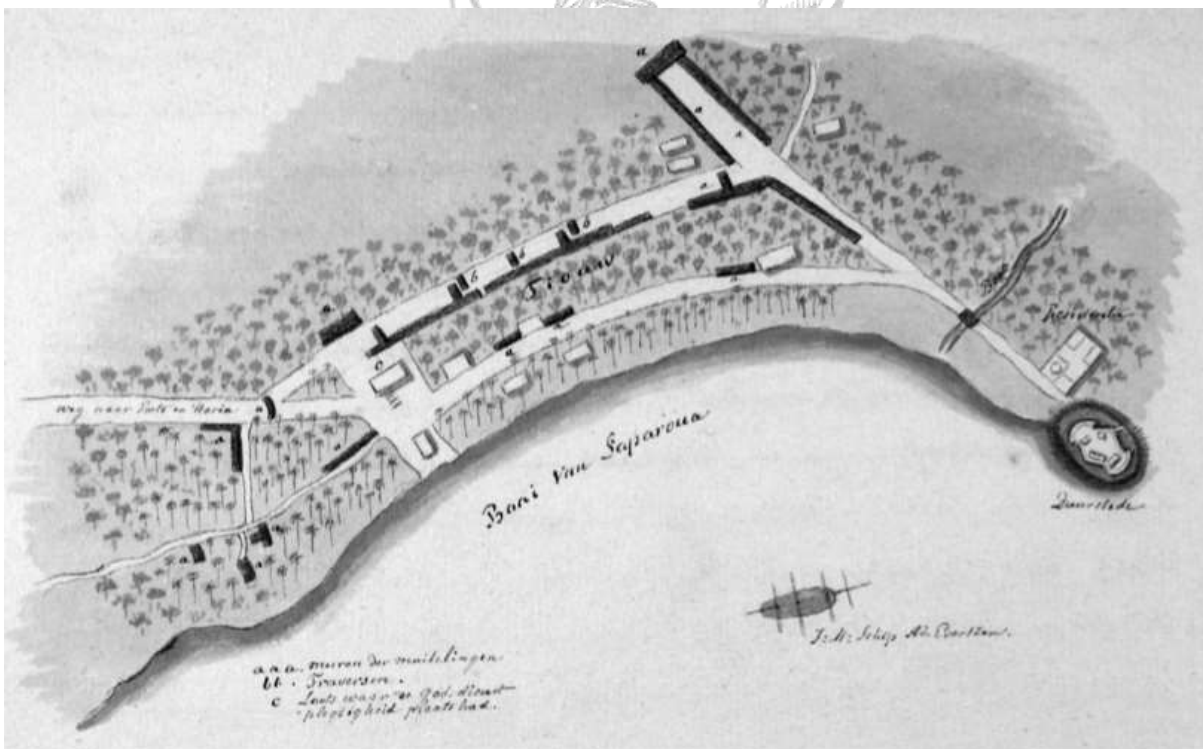
*) Brandkogels waren kogels gevuld met een explosief brandbaar mengsel, ook wel “brandsas” genoemd dat brand veroorzaakte waar het terecht kwam.

Gedurende de nacht werd er muziek gehoord van de rebellen te Sirij Sorij, waar ook verscheidene lichten branden. Op de DW van de 8ste november omstreeks 06.30 uur hoorden men een zware kannonade afkomstig van het fregat Maria R. alwaar de troepen van Majoor Meijer landen met de Ternatanen om de aanval te beginnen. Ten 07.00 uur rukten de matrozen en enige toepen uit het fort Duurstede gevolgd door enige Ternatanen om de negorij Tiauw aan te vallen en om zo de rebellen op hun retraite uit Porto te stuiten en tussen twee vuren te brengen. Spoedig werd er rook uit Porto en Haria geobserveerd. Daarop begonnen de Nassau en het fort een gestadig kanonvuur af te geven op de bossen om de rebellen wat “afleiding te geven”.

Om 08.00 zweeg Evertsens vuur maar de Maria R. gaf nog verscheidene schoten af. Van af de masttoppen op de Evertsen observeerde men dat verscheidene negorijen en huizen in vlammen waren gezet en in rook op gingen. Spoedig kwam er nieuws per prauw dat van de Nederlandse kant alles goed was afgelopen. De landingstroepen rukten op in de richting van Tiouw, en bivakkeerde die avond bij Tiouw in de Bossen. De rebellen waren ondertussen allen in het gebergte ingetrokken en hadden vele verliezen geleden.

Des avonds te 8 uur 40 min. Schoot de Maria R. 3 vuurpijlen af met 2 kanonschoten.

De Evertsen beantwoorde dit met één schot en 4 vuurpijlen. Dit was het signaal dat alles goed gegaan was. Die avond zond de Evertsen nog weer 1000 geweerpatronen naar het fort om te zorgen dat de troepen daar niets te kort zouden komen.

Figuur 8.2.3 Tekening van de baai van Saparoua door Ver Huell gemaakt. De dikke zwarte lijnen geven de koraal stenen verschansingen aan.

De Ltz1 Anemaat werd 'sochtends op de 9^e november naar de wal gestuurd om het bevel van het fort over te nemen en de bezetting af te lossen. Hij werd vergezeld door Ltz Kool, de adelborst Van der Vlies en 41 matrozen en een detachement van de Nassau.

De Kapiteins Gezelschap en Lisnet en de aanwezige troepen verlieten het fort tijdens de DW om 06.30 uur. Veel rust was er niet voor deze troepen want zij werden op weg naar Tiouw gezonden alwaar de Ltz 't Hooft, de Adelborst Musquetier en een detachement matrozen zich bevond vergezeld van vele Alfoeren afkomstig van 12 Ternataanse Cora's.

Onder tussen begonnen de Nassau en Evertsen de verschansingen*) van de rebellen die opgeworpen waren bij Tiouw te beschieten. Zie Figuur 8.2.3

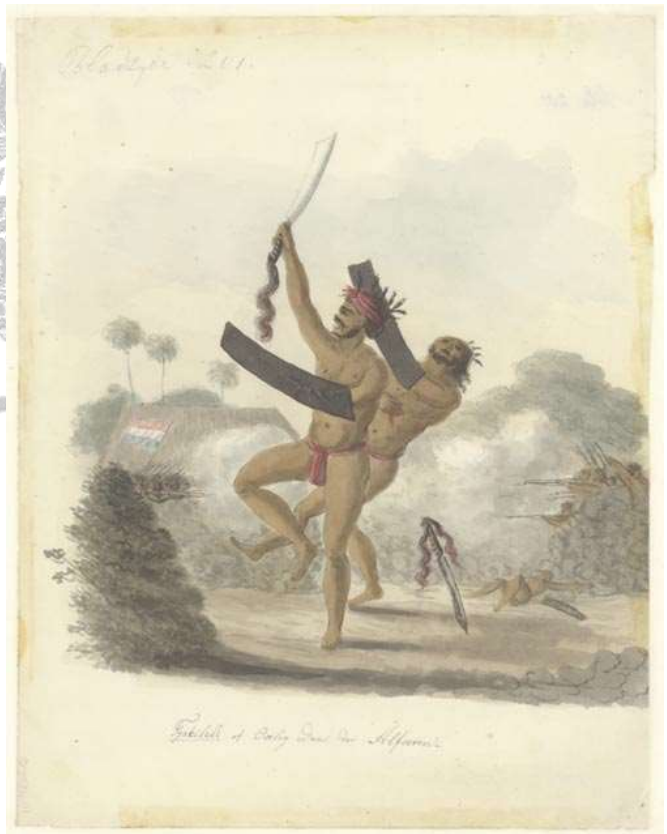
Omstreeks 07.15 uur kwamen de troepen en Ternatanen onder bevel van de Majoor Meijer uit Porto en Haria het bos door, die onder sterk vuur met de veldstukken en handgeweren de verschansing van de rebellen bestormde in innamen. De rebellen waren na een hardnekkige tegenstand het bos en gebergte ingetrokken.

*) Volgens Ver Huell waren de verschansingen van koraalsteen opgeworpen en dit soort gesteente absorbeerde de inslag van de zware kanonskogels die verder weinig schade uitrichtten, waardoor deze verschansingen bij stormloop veroverd moesten worden.

Figuur 8.2.4 Op de voorgrond twee oorlogsdansende Alfoeren en op de achtergrond zijn de koraalstenen barricades zichtbaar vanwaar de partijen op elkaar vuurden. Getekend door Ver Huell (Mus. Mod. Kunst. Arnhem)

De dokter werd naar het fort gestuurd om de "gekwetsten" te helpen. Enige lege teervaten, zwavel en andere brandstoffen werden naar de overwonnen punten gezonden om de huizen aldaar te verbranden. Dit waren natuurlijk zware bestraffingen voor de bevolking die verder nergens naar toe konden en alles helemaal overnieuw moesten bouwen.

Het fort werd voorzien met 5500 geweerpatronen. De adelborst Zoutman werd naar de Maria gestuurd om de Kolonel (Ktz) J. Groot rapport te brengen over het verslaan van de rebellen. Na het overlijden van Ktz. Dietz was de Ktz. Groot de oudste officier geworden van het eskader.

De gewonden, of "gekwetsten" zoals Veerman dat uitdrukt, werden naar de ziekenboeg van de Evertsen gebracht. Dit waren de matrozen Schotman, Mittelbrein, en de marinier Pietersen.

Z.M. Venus, Kltz Van Schuler arriveerde die dag en salueerde met 11 schoten, zie figuur 8.1. De adelborsten F 't Hooft en Haverman werden op het fort gedetacheerd.

De telling van de schoten die ochtend was 12 x 36 #, 26 x 24 # en 12 x 12 #. De bemanning kreeg een extra oorlam Arak uitgereikt voor de goede resultaten.

Twee donderbussen werden naar de Nassau gestuurd. Tegen de avond om 20.35 uur vuurde de Evertsen een schot af en lanceerde vier vuurpijlen. Deze werden beantwoord

door de Maria R. met een schot en 2 vuurpijlen. Tegen negen uur 's avonds kwamen de Cora Cora's terug van Porto Haria. Hun taak volbracht.

De troepen aan wal bivakkeerden in de bossen omtrent Tiouw, en aan boord van de Evertsen werd de onderste batterij paraat gehouden om in te grijpen als dat nodig was. Gedurende de nacht hoorden de voorposten wat gewerschoten, maar verder was alles rustig.

Figuur 8.2.5 Overzicht van de baai van Saparoea vanaf het strand gezien na de landings expeditie. Op de voorgrond enige Kora Kora's en daarachter de Evertsen en Maria R. ten anker. Op de achtergrond is een saluerend schip te zien dat de baai binnenloopt, waarschijnlijk de Venus of Nassau. Links op het strand zijn Nederlandse troepen te zijn en daarachter het fort Duurstede met de vlag. Deze aquarel was gemaakt door Q.M.R. Ver Huell en was beschikbaar gemaakt door het Museum van Moderne Kunsten te Arnhem.

Behalve de eerder vermeld 4 gewonden was er een matroos van de Nassau gesneuveld, als ook de Luitenant der Infanterie Vrischart (Veermans spelling), en zeven gewonden, één Ternataan was gesneuveld, en verscheiden anderen waren door voetangels gewond. Dit was een lange dag geweest.

Een voetangel, tegenwoordig vaak kraaienpoot genoemd, is een wapen met vier of meer punten waarvan er altijd een naar boven staat

Op 10 November 1817, kwamen er 12 Kora Koras de baai binnen. Omstreeks 12.45 uur vond er weer een aardbeving plaats, waarvan de schok aan boord werd gevoeld. Daarna vonden er nog 3 schokken plaats tussen 14.00 en 15.00 uur. Die dag marcheerde de major Meijer met de troepen op om Sirij Sorij "aan te tasten", alwaar de rebellen zich nu verschanst hadden. Hij werd bijgestaan met 5 sloepen en de Cora Cora's.

Een tijdje later kwam er een canoe met 3 rebellen met een witte vlag langsij die een brief meebrachten van de Radja van Booi en volk om pardon te vragen en zich weer aan Nederlandse wetten wilden onderwerpen.

Deze lieden werden verder gevangengehouden.

De Venus leverde 2 veldstukken met toebehoren af, en tegen 20.15uur was de negorij Sirij Sorij in vuur en vlam waarna de rebellen zich nu teruggetrokken bij Oelat. (Zie kaart).

De adelborst Maas bracht drie gevangen rebellen aan boord. Later die dag werd de Lt Vrisjar bij het fort begraven. Tegen de avond hoorde men weer vele musket schoten afkomstig van de buitenposten, maar er vonden verder geen aanvallen plaats.

De volgende "gekwetsten" van het fort kwamen aan boord, H. Appels en Van Geffen van de Prins F., de marinier Van den Berg van de Maria R.

8.3 De gevangenneming van Lathoe Mahina

Dingsdag den 11 den, Thermometer = 82° F

De Wind NW labber en stil, door den dag zijdelijk heldere lugt, hongen de trap op zijden, kreegen hollandsche schaloup met manschappen van de Maria R. terug met hun ammunitien. Ten 3" in de AM, Den

ondergetekenden met de gewapende laberlot van boord om de vaartuijgen der rebellen, welke zig om den

Westhoek der baaij op het strand of in de bosschen mogte bevinden te verbranden en voor de rebellen

onbruikbaar te maken tot welke einden nog drie ander schaloepen bezig waren ten einde hun rebellen het

vlugten van dees Eijlanden te beletten, ik kwam ten 8" s' avonds weder behouden aan boord, hebbende vijf

grootte kruis Orang baaijs welke op stapel stonde en een groot aantal vissers prauwtjes vernield, en verbrand bij

welke gelegenheid het mij gelukte den 3^e oppersten der rebellen Philip Lattha Mahina gevangen te krijgen, welke

aan strant daar ik mij bevond kwam spioneren, en zijn gedrag mij suspect voorkomende volgde ik hem en liet de

zelve met behulp van den 2^e zeilmaker G. Van der Meer, en de matroos M. Adeks ontwapenen en in de laberlot

geboeijd te brengen, waar ik hem te rug aan boord kerende gevangen overleverden. Deeze rebel was een groot

dik persoon, gekleet met een linnen broek en kabaaij, gewapend met een klewang. Ik giste hem 30 en 32 jaren

oud te zijn, in het overbrengen bekende hij zelf den Luitenant van Geureken (Guericke) *) te hebben gedood, en

was door Matulezia, het 1^e opperhoofd hier gezonden om het volk van Booi nogmaals in opstand te brengen.

Slooten hem op de koebrug aan hand en voetboeiens. Ten 4" AM was de major Meijer gewond door een

geweerkogel door de hals en schouderblat, aan boord Evertsen gebracht. Hebbende de onzen heede morgen de

negorij Oelat en Ouw met de bajonetten veroverd, waar de rebellen zig achter negen steene verschansingen

geposteed hadden. Den Kapitein Krieger welke het bevel aanvaart had, was meede door drie schampschoten

getroffen, den Luitenant Richemond en twee Javaansche soldaten gesneuveld, en 13 flankeurs en matrozen

gewond. Zagen beide negerijen afbranden. De rebellen waaren na een hardnekkige tegenstant weder in het

gebergtes gevluht, te Sirij Sorij was alles wel afgelopen, zijnde de kerk aldaar van de brand vrijgebleven.

Zonde met een schoner na de Maria Rijgersbergen, 50 kogels à 12 #, 50 kardoes zakken en 200 # grof kruit in 2 vaatjes, en een bos londs na het fort. Aan 33 man van de Prins Frederick welke op twee schaloepen onder bevel van den Ltz 't Hoofft waren, zeven dagen victualij gegeven, kreege van de Venus als arrestanten drie Chineezen en vier inlanders, en van de wal zes mannen en twee vrouwen zijnde de familie van het opperhoofd der rebellen, welke mannen in de ijzers klonken. Een prauw met twee doode en dertien gewonden van Sorij Sorij komende, waarvan agt Europeanen overnamen, en den overigen naar de wal in 't fort stuurde. Bij deeze agt was P.ten Dam van onze rollen. 2500 scherpe geweerpatronen na de wal. Den Chirurgijn 3^e Cl: Tenbergen na Ouw vertrokken, werwaards Den Kapt. Gezelschap met 150 man tot versterking oprukten, bij de rondes alles in order.

*) Dit was waarschijnlijk opschepperij, maar het hielp natuurlijk niet voor zijn pleit.

Figuur 8.3.1 Veerman neemt Latoemahina gevangen. Tekening gemaakt door zijn Commandant Q.M.R. Ver Huell gebaseerd op zijn rapport. De beschrijving van Latoemahina als een "groot dik persoon" komt niet in uiting op deze schets. N.B. dit is de enigste afbeelding van Willem Veerman ooit gevonden. Hij had kennelijk donker haar en bakkebaarden.

Figure 8.3.2 Bestorming van de barricades bij Oelat en Ouw bij de Nederlandse troepen

Woensdag den 12 den,

thermometer 83° F

De wind NW variabel tot

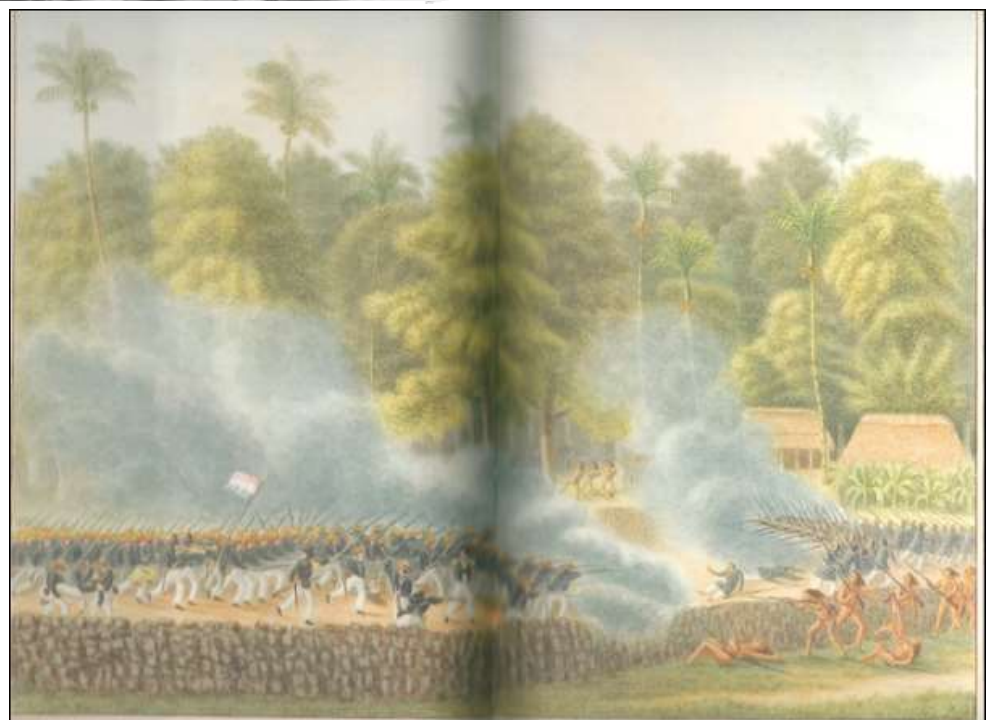
Zuijden en ZO stil tot br/zls

koelte. Goed weer. Zagen

wederom rook op de Oosthoek

van Saparoea. Werwaards de

Zwaluw was en twee

kanonschoten deed. De Venus onderzeil om de oost. Den Kapt. J: Groot met een Orangbaaij van Porto hier gekomen, welks roeijers 13 man in schafting namen (a/b Evertsen). Door den Kpt.Lt. der KM (Koloniale Marine) Jacobson – aan boord gebragt, het 1^e Opperhoofd der rebellen Thomas Matulezica, zogenaamde Koning dezer drie Eilanden, gekleed in een blauwen Kabaja, een man van middelbaren groote, en een niets beduidend voorkomen, Cirka 34 jaren oud, Anthonij Rhebok, 2^e chef, een groot zwaar persoon, oud 40 jaren van een verstandig en manhaft gelaat, en Jacob Patual regent van Tian (Tiouw) en 4^e chef der rebellen, een kort gezet man, oud 46 jaren, met een valschen physionomie. Deze drie snaken waren bij de attaken van Ouw geweest. En (hoe)wel Matulezien met drie Epauletten versiert, dan hadden nu de vlugt naar Booij genomen, waar zij door den Luit. Pietersen gevat zijn. Sloten ze alle krom op de Koebrug in een hut met schildwacht bewaakt, en een

wacht aan het groot lujk.

Figuur 8.3.3. Schets gemaakt door Ver Huell zoals hij Pattimura zag toen hij aan boord van de Evertsen gebracht werd. Dit is waarschijnlijk de meest betrouwbare beeltenis van deze man, die later als vrijheidsheld werd geromantiseerd in Indonesië, en veel heldhafter wordt geportretteerd met een snor, op postzegels en bankbiljetten. Hij had een schildpadden kam in het achterovergekamd haar zoals toen gebruikelijk was. De tekst leest: Toean Thomas Matulesia, Panhulo Parangan di atas Poelo Honimoa (oudere naam voor Saparoea), Noeas Laut, Ceram, Hila, Haroeko, dan lain Jang Berikol. Vertaald; Den Heer Thomas Matulesia, Oorlogs Opperhoofd van het eiland Honimoa, Noeas Laut, etc.

8.4 Het einde van de revolutie

8.5

De overwinning op de rebellen werd gevierd met het hijsen van Hollandse, Russische en Engelse vlaggen. Koning Willem had n.l. familie in die landen. Alle gewonden of “gekwetsten” werden per orembaai naar Ambon gestuurd om daar naar het hospitaal te gaan. Tabel 8.4.1 toont de lijst der gewonden.

Naam	Schip /organisatie	Rang/functie
Schotman	Evertsen	Matroos
Ten Dam	Evertsen	Matroos
Pietersen	Evertsen	Marinier
W. Van den Berg	Maria R.	Marinier
M. Van Geffen	Prins Frederik	Matroos
H. Appels	Prins Frederik	Matroos
G.Timmelaar	Infanterie	Flankeur
J.H. Versteeg	Infanterie	Flankeur
P. Tilt	Infanterie	Flankeur
J. Van Dongen	Artillerie	Kanonier
J.Beltman	Artillerie	Kanonier
Javaan 1	Infanterie	Soldaat
Javaan 2	Infanterie	Soldaat

Tabel 8.4.1 Lijst van gewonden der landings expeditie op Saparoea, november 1817

Naar vermelding werden er 170 rebellen gevangengehouden in het fort Duurstede waarvoor de Evertsen gekookte rijst naar toe stuurde. Drie Chinezen en drie Saparoeanen werden naar de wal gezonden en vrijgelaten. Tegen de middag kwam de Chirurgijn 3^e cl. Ten Bergen terug uit Sorij Sorij, die mededeelde dat er 800 rebellen aldaar in de kerk gevangen zaten. Als men bedenkt dat die kerken daar niet zo groot waren, maar tamelijk klein, moet dit een benauwde onplezierige boel geweest zijn voor de gevangenen. Die middag kwam er ook een Chinees met vrouw en vijf slaven aan boord die de onrusten waren ontvlucht. Om 20.30 uur tijdens de 1e wacht vuurde de Nassau een kanonschot af en vier vuurpijlen. Dit werd beantwoord door de Maria R. Met één schot en ook vier vuurpijlen. Een sloep van de Zwaluw kwam langszij met Commissies. De acht roeiers van deze sloep gingen in de schafting aan boord en kregen ieder twee borrels.

Donderdag den 13e November,

Een sloep van de Zwaluw bracht de Patti van Tittuaij van Noesa Laut aan boord welke in de ijzers geklonken werd, zijn naam was Joseph Nicola Hehanoesa met zijn slaaf Zelatopa. Er wordt niet vermeld of de slaaf ook in de ijzers ging. Van wal kwam de schoolmeester van Saparoea Jacob Sahetapé, met zijn zoon Cornelis Sahetapé aan boord als gevangenen, deze waren volgens verschillende andere verslagen grote opruiers geweest. Aldus Veerman:

‘Deze beide hadden onder schein van Godsdienst in hunne preeken alles aangewend om de rebellen tegen de nederlanders te verbitteren, en het als een pligt aan elk bevolen, de Europeanen niet te dulden, maar te vermoorden’.

Een andere gevangene die aan boord kwam was de radja van Ameth, ook op Noeasa Laut, genaamd Nicolaas Patneserang, ook hij werd in de ijzers geslagen.

Een detachement soldaten werd met de sloep naar Sirij Sorij getransporteerd.

Het journaal vermeldt dat ze een klok kregen uit dat plaatsje. Dat zal wel de kerkklok geweest zijn.

Vrijdag de 14^e November,

De wind noorderlijk, stil, alles wel, de laberlot terug, Den Luit. 't Hoofst, adelborst Musquetier, met 49 matrozen terug aan boord met het vaandel gedragen door Wm. Heers, bootsman's maat hebbende bij alle attakes tegen de rebellen zig dapper gedragen, brengende hun wapens waarmede den vijand overwonnen hadden weder terug min één bajonet. Plaatsse het vaandel voor de kajuitdeuren, op dek bezig een jol te maken van een prijsgemaakt orangbaai van Booi, bij gelegenheid van het gevangennemen van het 3e opperhoofd, in de AM arriveerden hier een brik met rijst geladen van Amboina komende, als mede The Dispatch met de vlag aan de groot bram top

waar zig Z:E Den Schout bij Nacht Buijskes bevond.

De Nassau salueerde met met 21 schoten.

Per kruis orembaai kwamen een paar gevangenen uit Noesa Laut namelijk de "Vuurige rebel Paulus Treago" (Veerman's spelling) en zijn dochter Christina

Martha*), die zijnen wapen draagster was geweest.

Beiden kwamen uit de negorij Aboeboe. Zie figuur 8.2.

De opper Chirurgijn Majoor D. Ooikaas arriveerde met de Dispatch en kwam weer aan boord.

*) Christina Martha werd later tot nationale heldin uitgeroepen in Indonesië en er is een stambeeld van haar opgericht op het eiland Noesa Laut. Haar verhaal werd zwaar geromantiseerd, niet alleen door de Indonesiërs, maar ook door Ver Huell die een boek over haar schreef.

Figuur 8.4.1 Schets van Christina Martha gemaakt door Cdt. Ver Huell. Het handschrift leest als volgt; "aan boord van de Evertsen getekend toen zij gekluisterd aan boord kwam", NB "De oogen staan te ver van elkander" Beneden; "Christina Martha Dogter van Paulus Triago opperhoofd de rebellen van Noesa Laut desselfs wapendraagster".

Saterdag den 15^e November, De wind noorderlijk, stil helderen lugt, weerlicht tussen oost en zuid. Lugten de zeilen, Z:E den Schout bij Nacht aan boord geweest, gaf eene gepaste toespraak aan de Equipage en ging van ons na het fort Duurstede, en vandaar weer terug op de Dispatch dineren, bijzig hebbende de resident van Ambon den heer Nijs, en de E.W. Heer Predikant D.Lentingh. Den Pattie Sahat Printa van Sorij Sorij kwam aan boord zijnde ook een vurige rebel geweest. De twee vrouwen Lijsje en Henrina Rebok*) vrij naar de wal gezonden.

*) De Vrouw van Anthonie Rheebok

Verder werden er enige andere rebellen uit de handboeien ontslagen en ook naar de wal gestuurd. De Evertsen ontving diezelfde dag twee kalven en een geslachte os. De daaropvolgende dag, de 16^e november werd er 's morgens een godsdienstoefening gehouden door de predikant Lentingh, waarbij de SBN en alle officieren vertegenwoordigd waren. De gewapende detachementen matrozen en troepen uit het fort formeerde een ring om de loods die voor deze occasie met vlaggen was versierd. Zijne Eerwaarde gaf volgens Veerman een zeer gepaste dankzegging voor de behaalde overwinning. ZM fregat Wilhelmina, Kltz Dibbetz, kwam op de rede aan, komende uit Amboina. De Evertsen seinde Arl378 om hen te waarschuwen niet te dicht bij de wal van Siri Sori te varen vanwege de gevaarlijke onzichtbare klippen aldaar.

De 2^e Luit. Jacot kwam terug aan boord komende van de Zwaluw. De matrozen Prins en Wondorf kwamen terug uit het hospitaal te Ambon met de Wilhelmina. De matrozen Koepers en De Groot kwamen terug uit Haroeko. Negen Mariniers van de Prins F. kwamen op de Evertsen in de schafting. De rebel Paulus Treago en zijn dochter Christina Martha gingen van boord met de barkas van de Prins F. naar de wal. "De eerste om aldaar Doot te schieten", en de dochter om te worden vrijgelaten.

Op de 17^e november werd er een lugubere vondst gedaan op het strand ten oosten van het fort. Hier werd een Engelse koffer (Dit was een groot soort reiskoffer van hout gemaakt) op gegraven waarin zich de overblijfselen vonden van de op 12 mei, vermoorde resident van den Bergh en zijn vrouw.

Deze beiden lijken werden in een kist overgelegd en behoorlijk begraven. Op een handdoek welk in de koffer was waren de letters "i u" getekend (???)

Tegen de middag kwamen er inwoners van verscheidene negorijen met witte vlaggen naar het fort om pardon te smeken. Dit werd aanvaard mits zij de voornaamste rebellen overleverde.

18^e november

Vlaggen in de toppen gehesen, Nederlands, Pruisische en Russische ter ere van de verjaardag van de Koningin der Nederlanden, Wilhelmina van Pruisen, Willems' vrouw (ook zijn nicht). Dit was altijd een goede gelegenheid om de bemanning een extra oorlam te geven.

Daarna begonnen de werkzaamheden om het schip weer zeilklaar te maken.

Twee rebellen genaamd Adam en Abram werden als gevangenen naar het fort gezonden. De Ltz1 Anemaat , Ltz 2 Koel, drie kadetten en 42 matrozen kwamen terug aan boord van het fort gekomen. “Alsmede kwam er een jongetje*) van 7 jaren aan boord, zijnde het enig overgebleven zoontje van den vermoorden resident, hebbende een houw dwars door het linkeroor en op het hoofd bekomen, welke wonden nu dicht waren. Een inlander Salomon (Pattiwael) geheten, ofschoon een voornamen rebel, had dit kind in het leven gelaten*) en bij zich op de negorij Saparoea verborgen gehouden. Deze Salomon met twee zonen was mede gevangen aan boord”.

*) Het was voornamelijk zijn vrouw die het kind, “Babi putih ketjil”, zo genoemd door Matulesia, verpleegde. De naam van het jongetje was Jean Lubbert van den Bergh.

Kregen van de wal nog twee vrouwen en een kind aan boord welke bij de rebellen gevangen waren geweest sinds de expeditie van majoor Beetjes en als wapenpoetsters voor Matulezia hadden gediend. Ook twee flankeurs, Van Ham en Legenor die bij de rebellen gevangen waren geweest en het overleefd hadden gingen mee. Vier man van de Maria R. en vijf man van de troepen gingen mee bestemd voor het hospitaal te Ambon. Het schip had voor 24 dagen water en 12 dagen victualie aan boord. Voor het vertrek werd er 800# grof kruit, 50 # fijn kruid, 188 kardoes zakken en 188 ronde kogels van 12# overgeladen op de Maria R. Bij de PV vertrok de Evertsen naar zee. De vlaggen gingen neer, het anker werd gelicht en gekipt, de marszeilen en bramzeilen bijgezet en stuurde op ZOto de baai uit, buiten zijnde loefde op tot ZW. De Wilhelmina die tegelijkertijd naar Ambon zou vertrekken liep alleen aan de grond vast.

19 November...

Lijst van Geraadpleegde literatuur:

- Algemene Konst en letterbode voor het jaar 1836, vol. 1, p183, Ver Huell recensie
- Verhandelingen van het Bataafsch genootschap van Kunsten en Wetenschappen, 1816
- De ontslagen Gouverneur Middelkoop en de SBN Buijskes over den opstand in de Molukken 1817-1818 door P.H. van der Kemp, Brill.com
- Herinneringen van een reis naar Oost-Indië, door Q.M.R. Ver Huell, 1835
- De Nederlandse O.I. bezittingen onder het bestuur van de G.G., Proefschrift van Johan Albert Spengler
- Thomas Matulesia, het hoofd der Molukse opstandelingen van het eiland Honimoa (Saparoea), 1857, door J.B.J Van Doren
- Vaders en dochters: Molukse historie in de Nederlandse literatuur van de 19e eeuw en haar weeklank in Indonesië, door Hans Straver
- Christina Martha, oosters romantisch historisch tafereel, bewerkt door H.Straver.
- Vermeulen Krieger, Taferelen uit het Indische krijgsleven, 1870, door W.A. van Rees
- The Pattimura revolt of 1817, Its causes, course and consequences, Thesis by P.J.M. Noldus, 1984
- De tekeningen van de Zee Officier Q.M.R. Ver Huell, door H.J. De Graaf
- Bladen uit het memoriaal van den Vice Admiraal J. Boelen, Indische letteren, dbnl.org

Heeft u een opmerking over het Journaal van Ltz. Veerman of bezit u aanvullend materiaal, meld dit dan even aan de redactie opdat Bart van Rees en mijn persoontje het kunnen toevoegen en verbeteren....

Met maritieme groet ;

Bart van Rees bvr@rcn.com

Arie Krijgsman arcon46@kpnmail.nl

